Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 234 (9916) | 1975 чылдың октябрь 5, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ШЫЛГАРАҢГАЙ АЧЫ-ХАВЫАЯЗЫ ДЭЭШ

Октябрь 3-те Кремльге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи А. П. Виноградовка Ленин ордении болгаш ийги «Кадыг болгаш Маска» аттыг медальды тывыскан.

Аңаа Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты совет эртемин хөгжүдериге шылгаранҗай ачы-хавыяазы, эртем кадрларын белеткээнин дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр сезеп ханааны-биле холбаштыр ийги удаа тыскып турар.

Н. В. Подгорный А. П. Виноградовка чүректиң ханызындан байыр чедирип, эки кадыкшылды, хууда улуг аас-кежиин болгаш Төрээн чүрттүн чаагай чоруунга моон-даа соңгаар чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарын күүзээн.

(СЭТА).

СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур!

КҮРҮНЕГЕ ХӨЙ ПРОДУКЦИЯНЫ БЭЭР ДЭЭШ

Тываның көдээ ажыл-агыйының ишчилери мал ажылын улам ыңай хөгжүтпүшаан, бо чылды чедиишкиниг доозарында бүгү күшту мөөңнеп турар. Республиканың статистика эргелелиниң октябрь 1-де медээзин өзугаар алырга, республика тос айларда күрүнеге сүт садарының планын 93,7 хуу, зөөтиин 72,5 хуу, дүктүүн 100,4 хуу күүсеткен.

Ажыл-агыйлар немелде план-биле кады 215000 центнер сүт садар турган, 201384 центнерге күүсеткен. Эрткен чылдың ол үеэнге деңнээрге 18726 центнер сүттү чедир сатпаан. Азы сүт садарының темпизи ол үеге бодаарга 2,2 хуу кызырылган-дыр.

Сүт садарының тос айлар планын Тес-Хем, Тожу, Эрзин, Каа-Хем, Бай-Тайга районнар күүседипкен. Бин-Хем, Кызыл, Улуг-Хем болгаш өске-даа районнар күүседир чоокшулай берген. «Бай-Тал», «Торгалыг», «Улуг-Хая», «Саян», «Кызыл тараачын», «Тоора-Хем», «Бүрүнгаар», «Бүрен», «Кызыл тук», «Ленинчи орук», «Тес-Хем», «Шамбалыг» совхозтарның, Дуржулга станциязының ажыл-ишчилери социалистиг чарышка эки түңнелдерин чедип алган.

Ынчалза-даа күрүнеге сүт садарының тос айлар планын республиканың 22 совхозу күүсеткээн. Ылангыа «Хемчик», «Сүт-Хөл», «Барлык», Тока аттыг совхозтар сүт бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле улуг хожудаашкынныг болган. Жданов аттыг совхоз сүт планын чүүле 50 хуу, «Чыраа-Бажы» совхоз 56-ла хуу күүсеткен.

Эрткен чылдың тос айларында деңнээрге республика күрүнеге 73907 центнер эштi чедир сатпаан. Эшт садарының тос айлар планын республиканың чангыс-даа району күүседип шыдаваанда дүвүренчиг. Эшт бүдүрүлгээн көвүдеп, план күүселдезин хандырар төлээде, райкүүс-комнарның көдээ ажыл-агый эргелелдери, ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери эшт бүдүрүлгениниң курлавырларын ханызы-биле сайгарып көрүп, малдың баш санын көвүдедип өстүрериниң чогуур леңнелге тургузары, малдың кызыраар, өлүп-хораар чоруун чайладыры чугула. Чыл планын күүседириниң арга-курлавырларын дилеп, келир чылдың бирги кварталында план күүселдезинин курлавырларын тургузар херек.

Республиканың районнарының хөй кезии күрүнеге дүк садарының тос айлар планын чедиишкиниг күүсеткилээн. Ынчалза-даа Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем районнар көрдүнген планын күүседип шыдавазын. Дүк планын күүсеткээн шүптүн 17 совхозтың иштинде «Тээли», «Хемчик», «Чыраа-Бажы», «Алдан-Маадыр», «Найырал», «Күш-ажылдың хостуу». Тока аттыг совхозтар ышкаш хөй ажылдыг улуг ажыл-агыйлар база бар.

Мал ажылын соксаал чокка хөгжүдүп, баш санын өстүрериниче. 1975 чылдың планныг онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүсериниче, беш чылды чедиишкиниг дооскаш, партиялың XXV съездизин төлептиг уткуурунче бүгү күштү партия, совет органнары, ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери угландырар сорулгалыг.

КЫШТАГЛААШКЫНГА БЕЛЕН

«Сүт-Хөл» совхозтуң мурнакчы хойжузу Сертең-оол Девек-оолович Моңгүш болгаш оон өөлүп эзи Доос Моңгүш олар иштиниң мал ажылын хөгжүдериге инициативалыын, берлингенин көргүскен. Олар чээрби чыл иштинде иштиниң малын онча-менди ажаап, кадарып, дуржулгазы баяан.

Беш чылдың доозукчу чылында төрүүр үүс хойдан 100 хураганы камгалап, хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргаан.

Коданында хойнуң продуктулуун кышкы үеде-даа күдулаттас, сол-менди кыш ажырар дээш аңаа үлегерлиг белеткенген. Чайгы үеде 24 тонна сигенни бодунуң күжү-биле кезип, белеткээш кыштаанда сөөртүп чедирген. 2 тонна будук-бүрү күрлавырын тургузуп алган. Мал чемни арбыны-биле тургузуп алырының бар күрлавырларын ажыглавышаан, 6 тонна сигенни немей белеткээрин ол хүлээнгеш, оны күүселир чыгай берген.

Дуржулгалыг хойжуның кыштаанын үүрмек септелгезин чазын-на колдуу шуудаан. Чаш хураганнар хүлээп алыр чыдыг кажаазы, чаа төрүттүнген мал ааданга төгер 15 тонна курган өдек кыштаанда белен.

Кышка үлегерлиг белеткенген малчын өг-бүле иштиниң малын хүр кыш ажырып, келир чылын база эки көргүзүүлерни чедип алырынга долу бүзүрелдиг.

Т. УДУР-ООЛ.

Чөөн-Хемчик район.

МУРНАКЧЫ КОЛЛЕКТИВ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың түлүг комплекизин хандырары-биле 1967 чылда тургустунган автоколоннаның ажылынга четпестерле хөй турган: чолаачылар чедиишпес, оларның чурумсагылгазы база багай, коллективте кижизидилге ажылы кошкак...

— Четпестерни эдип, хожудаашкыннардан уштунар дээш хөй-ниити организациялары-биле эвээш эвес ажылдарны чоруткан бис. 1973 чылдан эгелеп бистий коллективке ай, квартал, чыл планнарын күүсеткейн баар таварылгалар турбаан — дээш, «Красноярсктүдүгтранс» трестин Ак-Довуракта 11 дугаарлыг автобазазының начальниги Александр Яковлевич Вавицкий коллективинин ажыл-ишчи чедиишкиннери-биле бисти таныштырды.

Бүгү-эвилел ужур-дузалыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийги эдлчээнин комплексизин бетон болгаш оон-даа өске түлүг материалдары-биле үзүктел чок хандырар — автобаза коллективиниң кол хүлээлгези ындыг. Ол хүлээлгелер чедиишкиниг күүсеттинип, төскү беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүселивиде эвээш эвес чедиишкиннер чедип алдынган.

СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткууру дээш социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалы-биле автобаза коллективи танышкаш, моон мурнунда алганы хүлээлгелерни эде көрүп, чаа хүлээлгелерни алган. Пландан ажыр 75000 тонна чүүктү дажыр болгаш ол талазы-биле планны декабрь 25-те күүседир, 15 мүн литр кывар-чаар материалларны камнап алыр, продукциянын бот-үнезин 10,5 тонна-километрге чиигедирин чедип алыр, пландан ажыр 10 тонна кара болгаш оңнуг металлдарны дужаар дээш оон-даа өске чаа хүлээлгелерни ында айыткан.

11 дугаарлыг автобаза коллективиниң ажылы Ак-Довуракта мактаалыг. Планныг онаалдаларын күүселдезин чедип алыр дээш ол коллективте коммунистер эштер: Вавицкий, Катунцев, Марусенко, Гуров, Архипов болгаш оон-даа өскелериниң киирген үлүг хуузу улуг дээрзин «Тыва даг-дүгү» комбинаттың удуртукчулары мактап чугаалаар болду.

Коллективте мурнакчылар хөй. Оон кежигүннериниң 57-зи — коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары, ажылчыннарның 90 хуузу— ол бедик ат дээш демисежип турар, 15 кижи — «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» деп хөрек демдээниң эдилекчизи, коммунист В. Катунцев —«Тоску беш чылдың шалыпчызы» деп хөрек демдээ-биле, эш Баталов — Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергези-биле шаңнаткан. Коммунист А. Архиповтуң удуртканы № 2, В. Корсуннуң удуртканы № 5, Л. Филимоновтуң удуртканы бригалалар беш чылдың планныг онаалдаларын күүселипкен болгаш олар түс-түзүнде 1976 чылдың апрель, июнь, октябрь айларының үлүүнде ажылдап турар.

Ниитизи-биле бо коллективтен 12 чолаачылар 5 чыл планын күүселипкен. Олардан 1976 чылдың майның үлүүнде ажылдап турар Л. Филимоновту, июльдуунда — И. Борисенкону, октябрьныында — Ф. Севастьяновту болгаш оон-даа өске мурнакчыларны адап болур.

Ажыл-ишчи, найыралдыг 11 дугаарлыг автобаза коллективи беш чыл планын октябрь 25-те бүгү көргүзүүлер аайы-биле күүсеткенин рапорттаар дээш бо хүннерде кызымак ажылдап турар.

М. КАЛЧАН.

ЧУРУКТА: мурнакчы чолаачы Ф. Севастьянов рейсче үнер мурнунда.

Г. МААДЫРНЫҢ фотозу.

ХЫНАМЧАЛЫГ БЕЛЕТКЕНИР

«Хемчик» совхозта мал чемни белеткекчилериниң кужениишкини көскү түңнелдиг болган. Совхоз будук-бүрү белеткээр планын күүселипкен. Сиген планын күүселдериниң кырында келген. 350 тонна силосту белеткээн. Амгы үеде саваң бөлүп, сараттаар ажыл хайныышкынныг. Белеткээн сараттар саны көвүдээн.

Ынчалза-даа сараттарны тургузуп казыы-биле ол ажыл кызыгаарланмас болгай. Оларның кадагалалы кол чугула дээрзин бисте уттуп турары элдептиг. Сараттарны малмаган дойлап эгелей бергенде буу-хаа кажаалаары дүвүренчиг-ле.

Совхозтуң малчыннары тарааны, савацны малга чидиртпезин орааладжыл, кадарып турар. Ынчалза-даа ийи-чаңгыс малдар бо-ла кире бээр.

Оон уламнадан Даг-Баарында 4 сараатты, Арыг-Үзүүнде 2 сараатты, суур үотүнде 1 сараатты мал дойлап каапкан. Оларның бел мезин үзүк көстүп тургулаар.

Чылдың тос айлары эрте берген. Бо үениң иштинде чүрттакчы чоонуң малмаганын кадарар чаңгыс-даа кадарчы бедин тыпнаан. Эргиг-Барлык көдээ Совет бо чалазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни алыр үе келгеи.

Ол-ла совхозта бежен-ажыг кыштаг-хораа бар. Ында кышка белеткелди доозары ам хүнүнүн бир чугула айтырыы. Ындыг турбуже, кыштагларже сиген, саваң, көк сула сөөртүлгези ам-даа чорбайн турар. Сиген белеткели, тараа ажаалдазы адакталын, кыштагларже мал чемни сөөртүрүнге таарымчалыг апарган.

А кышка удур кылза чогуур ажыл-ла хөй. 15 кыштагның кажаларын эде тудар, кырын дуглаар, хапазын тургузар, клеткалар, чем савалары септээр. Чамдык кадарчыларның бажыннары бедин чок. Бригада төвүнде чунар-бажыңны довурактаар, соңгаларын септээр, кызыл-булуунуң шалазын тырыыр, дозулаар, соңга рамалары кылыр дээш кандыг ажыл чок ээр.

Ол бүгүнү организастап турарында четпестер бар. Чижээ, чоокта чаа 20 хөрээжен кижилерни кыштагларда бажыңнар чугайлап, малгаштаары-биле Ортаа-Хемче чоруткан. Хөрээжен ишчилер ажылды бир демниг, дүрген-даа кылып доосканнар.

Оон олар аалдарынче далажы бергеннер. А олурупта дээрге машина кайда боор. Сураг-ла сураг. Кара кежээге дээр маназы, ам канчаар 20 км хире чердан суурже чадаг кылаштажын чорупканнар. Оларже чорудар ужуруг машинаны түлүг даргазы С. Хомушку өске ажылче чардыктырган болган. Ажылчын күжүн мынчаар көрүп болур бе?

Агаар-бойдус маадар эвес. Хүн келген тудум соон, хар дужер чоокшулап орар. Ынчангаш кышка белеткелдериниң чугула айтырыглары совхозтуң дирекция черин, специалистерин дүвүредир ужурлуг.

А. ЕВРОП,

Барыын-Хемчик район.

БӨГҮН — БАШКЫНЫҢ ХҮНҮ

Улуг-Хем районуңуң Ак-Тал суурда Клавдия Васильевна Чүльдүмнү танывас кижи чок. Ол аныяк башкы ажылчы чоннар депутаттарының көдээ Совет күүскомунуң кежигүнү. Клавдия Васильевна школада үлегерлиг ажылы-биле, хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржилгези-биле чоннуң хүндүткелин чаалап алган.

ЧУРУКТА: Ак-Тал ортумак школазының биология болгаш химия башкызы К. В. Чүльдүм.

В. МИРЦЕВТИҢ фотозу.

ХҮНДҮЛҮГ ХҮЛЭЭЛГЕ

Муң-муң мергежилдериниң аразында башкының профессиязы эң-не бүүдүг, хүлдүлүг. Башкы бодунуң билиин, амыдыралды дуржулгазын чүрттүң келир үеэн —ургуларга берип турар. Ынчангаш башкы озуп олурар салгалдың дагдыныкчызы, оон мөзүн-шинарының, күзел-чүткүлүнүң хевирлекчизи боон турар.

Бүгү улустуң байырлалы аңарган профессионал байырлалды бо чылын беш чылдың доозукчу чылының төнчүзүнде, партияның XXV съездизинин бүдүүзүнде, демдеглеп турары онзагай. Боттарының байырлалынга башкылар кандыг белектеринг ужуранын-турарын даразымда эштер чугаалап турар.

ССРЭ-ниң чырыдышкын министриниң оралакчызы Ф. Е. ШТЫКАЛО:

— Башкыларны идеология фронтузунуң идепкейлиг дайынчылары деп ыны адап турар. Бистиң чүрттувуста барык үш миллион хире башкылар бар. Партияның XXIV съездизинин совет школаның мурнунда салган эң чугула социал сорулгазын — дыныктарны бүгү-ниити ортумак өөредилгеже шилчидериниң айтырын олар шинтпирлеп турар.

Башкының ажылын улус, партия, күрүше бедин-биле үнелеп турар. 81 кижи Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары болган, 300 мүн кижи чазактың орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаткан.

ССРЭ-ниң Педагогика эртемниериниң академиязының вице-президентизи В. Г ЗУБОВ:

— Эртем-техниканың шапкын хөгжүлдезиниң үеэнде башкының шынчы дузалакчызы эртем болу берген. Өөредилгениң техниктиг чаа хереклерин бистиң школаларывыста ажыглап турар. Муңмуң школаларда чаа аппаратура болгаш приборлар-биле дериттинген кабинеттер ажылдап турар. Чүрттүң хой-хой хоорайларында школалар аразының өөредилге-бүдүрүлге комбинаттарын тургускан.

Чырыдышкынның, дээди школаның болгаш эртем-албан черлериниң профэвилел ТК-ның даргазы Т. П. ЯНУШКОВСКАЯ:

— Бисте башкы дээш сагыш солунчаан улус. Бо беш чылда башкыларның шалыңы өскен. Көдээ школаларның башкылары чамдык чигелдеп алган.

Башкының ажылының шынарын бедидери эң өзек айтырыг апарган. Чижээлээргe, Москваның он школазының башкыларының инициативазын ССРЭ-ниң Чырыдышкын министерствозу болгаш бистиң профэвилел ТК-зы деткээн. Школа бүрүзүнге үлегерлиг ажыл-ишти чедип алырын хүлээнген.

Чогаадыкчы эвиделдер, болуктер мурнакчы школаларның дуржулгазын ханы өөренип көрүп, тарадып турар. Башкыларның дыштанылгазын организастаар айтырыг бирги черде турар. Эрткен чайын муң-муң башкылар санаторийлерге, дыштанылга бажыңнарынга, туристи-экскурсия базаларынга дыштанган.

ТЫВА АССР-НИҢ КЫЗЫЛ РАЙОНУНУҢ УЛУС СУДУНУҢ СУДЬЯЗЫНГА СОҢГУЛДА ХҮНҮНҮҢ ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«РСФСР-ниң район (хоорай) улус судтарының дугайында дүрүмүнүң» 68 болгаш 69 чүүлдериниге дүүштүр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

Кызыл районуңуң соңгулда округунуң талазы-биле Кызыл районуңуң улус судьязының соңгулдазын 1975 чылдың октябрь 19-та, воскресеньеде, эрттирер.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАНМААА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1975 чылдың октябрь 25.

СОВЕТ-МООЛ НАЙЫРАЛ АЙЫ

Совет болгаш моол улустарның аразында найыралы мөңге. Ийи чүрттүн улустарының эрге-ажыктарынга ол дүгжүп турар болгаш экономика, культура талазы-биле харылзаалар улай-на быжыккан. Оон-биле кады совет-моол найырал айын бистин чүртүвүска чылдын-на чорудары чаңчыл апарган. Бо чорук бот-боттарынга ажыктыг найыралдыг харылзааларны чоруларынга улуг ийгини берип турар.

Совет-моол найыралдын чаңчыл болган айын бо чылдың октябрь 6-дан ноябрь 6-га чедир чорудар дугайын СЭКП ТК-ва обкомунга чугаалашкаш, аңаа холбаштыр республикага чорудар хемчеглерни планын балылаан.

Найырал айының үеэнде совет-моол найырал дугайында лекция, беседаларны чер-черге чорудар, найырал айының эгелээринге тураскаатkан митингилерни өөредилге черлеринге база Кызылга, Эрзин, Тес-Хем, Өвүр болгаш Моңгун-Тайга районнарның төптериниге хөй-ниитиниң байырлыг хуралдарын чорудар. Ол ышкаш кинотеатрларга совет болгаш моол улустарның найыралын көргүзүп турар киножурналдарны үндүрүп, Кызыллың болгаш районнарның библиотекаларынга МАР-ның дугайында номнар делгелгезин организастаар.

Совет-моол найырал айының үеэнде өске-даа хемчеглерни чер-черге ап чорудар апаар.

Л. И. Брежневтиң Португалияның Президентизи Ф. Кошта Гомеш-биле ужурашканы

Октябрь 3-те СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев Португалия Республиканың Совет Эвилелинде албан ужурунда аян-чорук кылып келген Президентизи генерал Франсиско да Кошта Гомешти хүлээп алган.

Л. И. Брежнев биле Ф. Кошта Гомеш Совет Эвилели биле Португалияның аразында харылзааларны хөгжүдериниң кол-кол угланыышкыннарының дугайында, а ол ышкаш Европада база делегейде байдал дугайында санал-оналдарын солушканнар. Беседага СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко киришкен.

Ф. Кошта Гомеш 1974 чылдың апрель 25-тиң революциязының соонда Португалияның демократтыг хөгжүлдезиниң дугайын, байдалды чогумчалыг болдурар болгаш улустуң амыдыралында депшилгелиг чаартылгаларны быжыглаар сорулга-биле чүртта ап чорудун турар хемчеглер дугайын чугаалаан.

Совет кижилер фашистиг диктатурадан Португалияның хосталганын изиг үүлдүгүнүүшкүн болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы-биле көрүп турарын Л. И. Брежнев онзалап демдеглээн. Ол хостуг болгаш хамаарышпас Португалияны тургузуп турар ажылчыларга, тараачыларга, солдаттарга, матростарга, офицерлерге, бүгү демократтыг күштерге чедиишкиннерни күүзээн.

Совет-португалия харылзааларга кыска үениң дургузунда улуг чедиишкиниг чедип алдынганын Л. И. Брежнев биле Ф. Кошта Гомеш сеткил ханыышкын-биле демдеглээнней. Олар ийи чүрт аразынга дем эргеге, хүндүлелге, иштики херектерге холгаарлашпазынга үндезилээш найыралдың болгаш бүгү талалыг ажылхерекчи кады ажылдажылганың оруу-биле Совет Эвилелиниң болгаш Португалияның моон-даа соңгаар чоруурунга шинтпирлиниң дугайын медеглээнней.

Өске улустарның боттарының иштики херектерин канчаар тургузарын кым-даа оларга албадап болбазын онзалап демдеглээн. Кандыг-даа күрүнелиг улустары боттарының салым-хуузун үүгле боттары шинтпирлээр бүрүн эргелиг боон турар.

Бүгү-ниитиниң тайбыгын болгаш айыл чок чоруун быжыглаар, чавырлыышкын чорудулгазын ханыладыр, тайбын кожа-хелбээ догуйнаашкының принциптерин делегей практиказынга боттандырарын шапкынчыдар дээш боттарының аразынга кады ажылдажылганы калбартырынга Совет Эвилели биле Португалияның беленин беседа үеэнде илереткен. Талаларның бүзүрел турары-биле алырга, бо талазы-биле бирги чергениң ужур-дузалыг үүлү болза, Европага айыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Чөвүлел хуралга чедип алган дугуржуушкынарны боттандырып чорудары ол боон турар.

Португалия Республиканың Президентизиниң Совет Эвилелинге ажы-чоруунуң үеэнде Совет-португалия декларацияны, культура болгаш эртем талазы-биле кады ажылдажылга дугайында дугуржулганы, үр хуусаалыг экономиктиг эртем болгаш техниктиг кады ажылдажылга дугайында дугуржулганы, Совет-португалия дыңнадыгны хүлээп алганынга ийи тала сеткил ханыышкынын илереткен.

Беседа найыралдыг, ажылхерекчи байдалга эрткен.

(СЭТА).

А. Н. Косыгиннин Г. Стивер-биле беседазы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин октябрь 3-те АКШ-тың президентизинің эртем талазы-биле чөвүлекчизи, национал эртем фондузунуң директору Г. Стиверни хүлээп алган. Г. Стивер эртем-техниктиг кады ажылдажылга талазы-биле Совет-америк комиссиясының IV сессиязынга америк төлээлерни баштап келген. Г. Стивер сессияның ажылынга сеткил ханыышкынын илереткен. Аңаа болган беседага совет-америк экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганың хөй-хөй айтырыгларын база чугаалажып көргөн.

Аныяк салгалдың кижизидикчилеринге

Совет школа СЭКП-ниң XXIV съездиниң төөгүлүг шиитпирлерин күүседир, бүгүнниги ортумак өөредилгеже шилчилгени доозарының талазы-биле кылып чоруткан ажылын түүнеп, СЭКП-ниң XXV съездиниң төлептиг уткуур талазы-биле бодунуң мурнунда сорулгаларны тодаралып турар.

ССРЭ-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң коллегиязы болгаш чырыдыышкын, дээди өөредилге черлериниң болгаш эртем ажылдакчыларының профсоюзларының Төп Комитединиң Президиумунуң Москваның чамдык школаларының педколлективтериниң СЭКП-ниң XXV съезиниң төлептиг уткуур талазы-биле хүлээлгелер алган патриотчу эгелээшкинни чүүлүг деп санаан болгаш бүгү талалыг пептерелдиг, калбартырын айткан.

Бистин республиканың школаларының башкылар коллективтери ол эгелээшкинни бүрүү-биле деткип, улус өөредилгезиниң талазы-биле тургустунган сорулгаларны чедиишкиниг күүседир, өөреникчилерни коммунистиг кижизидилгезин улам эвилеп, башкылашкының методиказын сайзырадыгжыдып, дээштиг болдурар дээш ажылдап турар.

Тоску беш чылдың иштинде бистиң школаларывыс бурунгаар улуг базымны кылган. Бүгү-ниити сес чыл өөредилгезиниң дугайында хоойлу кайда-даа болур-чогууру-биле күүсеттинип, бүгү-ниити ортумак өөредилгеже шилчиирилге эргежок чүгүла байдалдар тургустунун турар. Өөредилгениң утка-шынарын болгаш башкылашкының арга-методтарын үилезинн-биле чаартканчаа программаларже шилчилге бүгү эртемнер аайы-биле дооступ турар. Чаа программаже шилчилгениң үеэнде өөредилге номнарын эде чогаадып кыдыр, очулдуруп үндүрер, класстар, эртемнер аайы-биле чаа программаларның негелделеринге дүүштүр муң-муң башкыларының балнин бедидер улуг ажыл чоруттунган. Школаларның болгаш интернаттарының тудуг-сууру материал-техниктиг байдалы мурнукузулга дециэзр аргажок экижээн. Беш чылдың иштинде хөй-хөй чаа школалар түүтүнген. Үүгле соолгу ийи чылдарда Кызыл районнуң Каа-Хем суурда, Таңды районнуң Кур-Черде, Кызыл хоорайда чаңгыс ийи телевалел-биле түүтүнген чаа улуг школалар ажылдада киргеп.

Беш чылдың баштайгы чылында республиканың ниити билиг школаларына 3180 башкылар ажылдап турган болза, бо өөредилге чылында 4200 ажыг башкы кадрлар бичии чаштарның кижизидилгези болган билиг-мергежилге дээш ажылдап турар.

Беш чылдың иштинде чуртүн дээди болгаш ортумак өөредилге черлерге доосканн 1200 аныяк башкылар республиканың школаларында ажылдап турар. Школа бүрүзүнде башкы ажылының ёзулуг мастерлери, уругларның сагышсеткилин ыяк билир, боттарының башкылап турар эртемнерге сонуургалды хүн бүрү кыпсып, өөскүдүп турарлар ийи.

Бөгүн бүгү улустуң байырлалы—Совет башкының хүнүнде Ак-Довурак школазының эге класстар башкызы Социалистиг Күш-ажылның Маадыры С. С. Тамдын-оолду, Чадааның № 1 школазының биология башкызы, бүдүрүлге өөредилгениң удуртукчузу Б. К. Ооржакты, Кызылдың № 7 школазының математика башкызы, школада партия эге организациязының секретары К. И. Ярославцеваны, Кур-Чер школазының директору, чоокта чаа Тыва АССР-ниң школаларының алдарлыг башкызы деп хүндүлүг атты алган В. М. Протасованы, Шагаан-Арыгның № 2 школазының орус дыл башкызы Е. К. Сокрованы болгаш башкылашкын, кижизидилге ажылының үлегерин көргүзүп турар өскедаа башкыларны чоргаарал-биле адап болур.

Башкыларның ажыл-амыдыралынче, көдээ черлерде бажың-балгат, оларар чүүл болгаш амыдырал хандырылгазын доктаамал кичээнгейге алыры—райкүүскомнарның улус өөредилге киллистериниң, көдээ Советтериниң, ажыл-агый удуртукчуларының хүлээлгези. Башкыларның чуртталга хандырылгазының экижээнинде башкылашкының кижизидилгениң шиирлери экижирги, башкы кадрларның ажылдап турган черлериниң турумчуурулуг хамааржыр.

Өөредилге-кижизидилге ажылында четпестер ам-даа чок деп болбас. Чамдык школа удуртукчуларының, көдээ Советтер даргаларының харыысалга чок, бар арганарны чедир ажылдавас чоруундан школаны ара каар азы өөренирге таарымчалыг байдалдар тургустунмаан таварылгалар бар.

СЭКП ТК-ниң Чиңгизе секретары Л. И. Брежневтиң «Улусчу башкы—совет ниитилелдиң чоргаараы... Партия башкының идейлиг бедик бүүрелин, ханы бердинген күш-ажылын, чаа кижиниң хевирлеп кижизидеринге ооң улуг салымшкынын бедин-биле үнелеп турар» деп сөзүн башкылар бадыткан шыдаарынга бүүрел улуг.

КИИРГЕН ҮЛҮҮ УЛУГ

Василий Тевек-оолович Санчының улус өөредилгезинин шугумунга ажылдап келгениден бээр 33 чылдар эрткен. Ооң өөреникчилери партия, совет ажылдарда, тускай эртемниг специалистер, төлептиг кижилер болу бергилээн. Ол үүгле Чыраа-Бажы школазынга башкылап, интернат эргелекчилеп 20 чыл ажылдап келген. Коммунист В. Санчы бодунуң онаашкан ажылындан аңгыда хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг. Чыраа-Бажы суурда эш-хуузунуң судунуң даргазы, арат төлээзи.

Өзүп олурар салгалды Төрээн чуртунга бердинген, эртемниг, культурлуг хамаатылар кылдыр өстуруп кижизидеринге хөөчүн башкының киирген үлүү улуг.

Хөөчүн башкы бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың ам болур XXV съездизинге утнуштур бүгү-улусчу социалистиг чарыш налбарган бо хүннерде улам сорук кириишкининг ажылдап, тоску беш чылдың доозукчу чылында улус өөредилгезинин херээнге улам чедиишкининг ажылдап бээр дээш бүгү күжүн, билиин берип ажылдаарынга шиитпирлиг.

ЧУРУКТА: хөөчүн башкы, интернат эргелекчизи В. Санчы башкылар К. Эзир-оол, Х. Дамдынчап олар-биле кады олур.

К. ЭКЕР-ООЛДУҢ фотозу.

ЧОННУҢ ХҮНДҮТКЕЛИНДЕ

Сырга Назындаевна Күдерек Кара-Хөл ортумак школазында ам тос чыл ажылдап, тыва дыл болгаш литератураны үстүү класстарда башкылап турар. Ол үүгле Кара-Хөл школазында эвес, харын районда эки ажылдыг мурнакчы башкыларның биргзи.

Ажылдавышаан институтту база доозуп алган. Күш-ажыл кижини каастаар деп чүве бөлла болгай. «Кара-Хөл» колхозтуң бичии школачыларындан эгелээш, хоочун кырганнарынга чедир Сырга Назындаевнаны танывас, билбес кижи чок. Орай дуне Дапсы-Аксы суурнуң сайгылгаанны ежүп каарга-даа, башкының бажыңы үр-ле чыып турар. Даартагы хүннүң кичээлдеринге белеткенип, чамдыкта кандыг-ла бир хөй-ниити даалгазын күүседир дээш план кылып азы пом, солуннар номчуп өрайга дээр олурары анаа чаңчыл болган.

Ол сөөлгү каш чылдарда бодунуң башкылап турары эртеминге 97-ден 100 хуу чедир өөредилгени чедип алган. Эрткен 1974—1975 өөредилге чылында 7, 8 болгаш 4 классларның 105 өөреникчилери тыва дылга болгаш литературага 100 хуу өөредилгеликтер болганнар. Башкы үүгле өөредилге хуузун бедидер дээш эвес, а өөреникчилерниң билиниң шынарын экижидер дээш ажылдап турар. Эрткен чылын ооң эртемнериниң билиг шынары бедик болган. Уругларга быжыг билигни бербишаан, Сырга Назындаевна оларның-биле кижизидилге ажылын кичээлдерге-даа, ооң дашкаар шактарда-даа доктаамал чорудуп, ада-иелер-биле харылзааны быжыг тудуп турар. Уругларның чуруму кандыг-бир чылдагаандан кошкан, өөредилгези суларай берген болза, оларның бажыңнарынга барып, ада-иезин школаже чалап, сүмелешкеш, өөреникчиниң хүн чурумун сагып турарын шынгыы хыналдага ап, бот-тускайлап ажылдап турар эртиргилээн.

Башкы кижи — каа-даа башкы. Сырга Назындаевна «Кара-Хөл» колхозта херээженнер чөвүлелиниң кежигүнүнге каш чылдарда улаштыр сонгудуп, ажылдап келген. Колхоз баштаар черинин коллективинде СЭКП төөгүү өөренир политшколаның пропагандизи. Бо чылын ол өөредилгени улаштыр башкылаар. Дуржулгалыг башкы бодунуң коллективинде тыва дыл эртеминиң методиктиг каттыжышкынын билдилиг удуртып турар.

Төөрелгге радиоуниверситетти ажылында башкы идепкейлиг киржип, неделяның пятница санында суурнуң радиодамчыдылгазында дикторлавышаан, педагогика темазынга лекция чорударынга боду база идепкейлиг киржип турар. Колхозтуң-даа, школаның-даа хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржилгези башкының педагогиктиг ажыл-чорудулгазынга улуг идиени берип, ооң чонбиле харылзаазын экижиткен.

Сырга Назындаевна чаа өөредилге чылында улам сорунтуг ажылдап турар.

Б. БАРБА.

Бай-Тайга район.

Кызылда бүдүрүлге өөредилгезиниң төөү болур чаа комбинат ажыттынган. Орта Кызылдың школаларының 9—10 классларының өөреникчилери чолаачының, электромонтерниң, даараныкчының, садыгжының, стенографист-машинакчының тускай мергежилдерин чедип алыр. Комбинатта муң ажыг өөреникчи кичээлдеп турар.

ЧУРУКТА: даараныкчылар цехинде кичээл.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ҮЛҮҮМ УЛУГ

Уран кыштың хуулгаазын
будуу бе дээш,
Бастыктарым чазай дыран,
сыйбай туттум.
Узай берген монгун дүктер
көрүнчүкте,
Харын удур кыжыраанаыг
саглаш диди.
Баскан изим, эрткен оруум
шугдүндүм он:
Бажым дүгү көгергиже
чонум өөртүр
«Алдын холдуг буянныг-ла,
ирей»—дүртүр,
Балаттынмас мөнге артар
чырыткым үүр?
Тайга-сыдан ужукталган
шапкын хем дег,
Даарта, бөгүн төне бербес,
чылдын тудуш,
Салгакчылар кижизидер
ажыл-херээм —
Чазаам даскан мергежилдиг
эртемним ол!
Комбинаттың мастери,
эмчи, башкы,
Хооркомнуң секретары,
ужудукчу,
Маадыр-не, малчын ада,
кымны чок дээр —
Башкы болган үүлемнин
буяны улуг!
Дүюм суре, келир өйде
хере базар —
Чаптанчыгны кижи кылдыр
хевирлеп каар,
Туюлундан ажылга ынак,
эрес-дидим
Чаа күштү үглап-шиглээр
үүлем бедик.

О. КАҢ-ООЛ.

башкы.

Чаа өөредилге чылының эгезинден Кызылдың № 4 школазы эки дериттинген кабинеттерлиг, спорт залдарлыг дөрт кът улуг бажында ажылдап эгелээн.

ЧУРУКТА: Кызылдың № 4 школазының чаа бажыңының ниити хевири.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

„Экии, Саара Кыргысовна!“

1959 чылда Каа-Хем районнуң Бүрен-Хем ортумак школазынга Кызылдың башкы училищезин чаа-ла доосканн аныяк кыс Саара Аракчаа чедип келген. Башкының чымыштыг ижинче чаа кирип турар, өске бүгү аныяк башкылар-биле бир дөмей, Саара кичээлдерге сүрээзээр, дөртен беш минутаны темага дүүштүр хуваап шылавайн баар, кичээлдиң соолунде үеин четпейн баар, азы арта бээр таварылгалар тургулаан.

Аныяк кыстың кызымаа, ажылынга бердингени база аажок болган. Билдинмес чүүлдерни улуг башкылардан айтырып, оларның дуржулгазын шингээдип алырынга сундулуу аажок. Саарага бүгү талалыг дузаны бир-ле дугаарында Евгения Ивановна Комлева чедирген. Евгения Ивановна Аракчааның кичээлдеринге олуржун, кичээлдиң планын кады тургусчун, чаштар-биле классган дашкаар чорудар ажылды канчаар организастарын айтып берип, эвээш эвес үеин чарыгдаан. А кызымаккай кыс Саара Кыргысовна ооң бүгү-ле чугаазын, айтып, көргүскен чүүлүн бирден-бирээ чок шингээдип ап, дуржулгалыг башкының бүгү-ле мергежилин шингээдип алырын сеткилиниң ханызындан кызыдып, ооң сос, домак бүрүзүн кулак дашты-биле эрттирбейн келген.

Чылдар билдиртпейн эртип турган. Саараның мергежили хүн келген тудум бедип орган. Дуржулгазы өскен. Ооң класы чүс хуу өөредилгени чедип ап эгелээн.

Ындыг чедиишкиннер белен чедип келбези билдингир. Оны кижинин кызымаккай күш-ажылчы тура-соруу, шилип алган профессиязынга ынаа, ажылынга арыг күзели илередир.

— Бо үеминиң дургузунда эге класстың өөреникчилери-биле ажылдап келдим—деп, Саара Кыргысовна чугаалап орар.—Мурнуку чылдарда көдээ черге бирги классчылар-биле ажылдаары берге турган. Олар садиктерге, аалдарлыг, аалдарындан келген ооллар, уругларже болгулаар чүве. Ындыларже өнза кичээнгейни угландырын турган мен, башкы кижинин кызымаандан, чүткүлүүнден, кичээлди солун кылдыр эртиреринден хамааржыр чүве болгай. Өөреникчилерниң быжыг билиг чедип алырының кол дезу база ында.

Аныяк башкы-биле колхозтуң тракторизи Марат Салчак дугуржуп алган соонда 1962 чылда Саараны тракторунга олуртункаш, Кара-Хаак суурга экелген. Оларны үдеп, школаның бүгү башкылары чыглып келген.

— Эх, Саарамны, оода чоладачы кижиге бээрим кай, ол-даа болза машина хөрээнге олуруп алган чоруур чүве ийик — деп, Евгения Ивановна баштактаныр чыдып калган.

Кара-Хаак сес чыл школазының мичаардагы директору Александр Сунчукович Мадров дуржулгалыг апарган аныяк башкыны өөрүшкүлүү-биле хүлээп алган.

Чаа чер. Таныдыгы өөреникчилер. Чаа коллектив. Аракчаа бедик күзел-сорук-биле ажылдап кирипкен. Мында база «берге» өөреникчилер бар болган. Оларның-биле тускай ажылды чоруларынга Е. Комлеваның арга-дуржулгазы ажыктыг болган.

Үе-шак эрткен тудум аныяк башкының арга-дуржулгазы мөөцнеттинип, кичээл шагын шын организастап, өөреникчилерге ханы болган быжыг билигни чедирип турар апарган. Кызымаккай ажыл-иштин үретүннелдиг болганы ол.

1971 чыл. Саара Кыргысовнаның амыдыралында төөгүлүг чыл. Ол Коммунистиг партиянын кежигүнүнге кирген. Аңаа рекомендация бергеннериниң бирээзи Зинаида Лазарьевна Мадрова ол хуралга санал бергеш:

— Саара Аракчаа бистиң караавыска өзүп, маңаа дуржулгалыг башкыларның санында кирди. Бо үеде өөредип келген өөреникчилериниң иштинден совхозта безин шыырак ажылдап, мактал чедип ап чоруур кижилер хөй-дур. Эш Аракчаанын партиянын төлептиг кежигүү болурунга бүүрел, аңаа рекомендацияны берген мен—деп, хоочун башкы чугаалаан.

Эрткен өөредилге чылында Саара Кыргысовнаның 4-кү классчылары чүс хуу өөредилгени чедип ап, шүпту эки демдектерлиг 5 классче шилчээнер. Бо 1975—76 өөредилге чылында Саара Кыргысовна база бирги классчылар хүлээп алган. Хостуг шактарда чаштарны эдертип алган арыг иштинде селгүүстен, бөйдүстүң класс, чаражын бичии уругларга тайылбырлап, сонуургадыр чоруурун бо-ла көрүп болур. Эрткен чылын дөртү классчылары ынак башкызынга амгы үеде дуалажып, школаның эртинин бо чылын чаа артап киргеп дуңмаларын шефке ап турарлар.

Школаның коммунистериниң отчёт-сонгулдалыг хуралы болган. Орта коммунист башкылар «Кара-Хаак» совхозтуң партия эге организациязынга бактаап турган болза, ам школага парторганизацияны тургузар айтырыг шиитпирлеттинген.

Партия эге организациязының секретарын сонгуур айтырыг турып келгенде, Саара Кыргысовнага рекомендация берген биеэги башкы З. Л. Мадрова мындыг санал үндүрген:

— Башкылап эгелээ-ле ол аллы чыл иштинде ажылдап келгеш, класының хуузу кудулавайн келген, бистиң коллектививисте база бир хүндүткелдиг эштериистин бирээзи, коммунист Саара Кыргысовна Аракчааны эге организация секретарынга депшидер деп санаалдыг мен.

Коммунистер үк санаалды улуг чүүлдүгүнүүшкүн-биле хүлээп ап, Саара Аракчааны школада партия организациязының секретарынга бир үн-биле сонгаанар.

Хүннүң алдын хереллери чөөн чүктен саарлып кээрге, Саара Кыргысовна бажыңындан ном, кыдыраалтарлыг сумказын тулупкан школаже базыптар. Аңаа таварышкан-на кижи:

— Экии, Саара Кыргысовна—деп мендилежип эртер.

Хүннүң хереллери база-ла ынча дээнзиг үткүй күүгүлар.

Д. ЧЫДЫМ.

ХОЙЖУЛАРНЫҢ АЖЫЛ-ХЕРЭЭ

Бо талазы-биле «Коммунизмниң херели» колхозта кылдыр-маан. чүүлдер ам-даа хөй. Ол ажыл-агыйда хойларның 50 хуузу бөдүүн болгаш чартык бөдүүн дүктүг. «Революцияның чалбыжы» совхозта хойнуң ужаажылыга болгаш зоотехния талазы-биле улуг ажылды чорулуп турар. Ийда кыргыла үеэнге төөгүр хой бүрүүзүнде 1 кыргаан дүктү тозаралып турар. Ооң сорулгазы чүл дизе эн хой дүктүг хойларның төлүн малдың ужаазын экижиер-биле эрттирин алыры, төөгүр хойлар кошнарын оларның продуктулуун барымдаалан үзүп тургузары, дириг дериин улуг, продуктулуу куду хойларны сайтарган.

Районнуң партия, совет органнары, ажыл-агыйларының удуртукчулары, специалистери хампаглаашкының чедишкиниг эрттиреринин мөгелдилелы—мал чемниң базазын быжыглаарынче малга чемни хүндектеп, чымчадыр хайыдырып бээринче кичээнгейни мөөцнеэн. Хойну витаминниг чем-биле хандырар дээш районнуң ажыл-агыйлары 998 тонна сиген далганын белеткээн. ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта, Дуржулга станциязында тарымал эвес ситеппердей, ногаа артынчыларындан, минералдыг чемнер өлумактыг тараалан борбаандылаан чемнерни белеткен турар. Кышкы үеде районнуң бүгү ажыл-агыйларында хойга холуксаалыг чем белеткен бээр агрегатар ажылдаары көрүүнгеп. Эрткен кыжын ындыг агрегат үүгле «Революцияның налбыжы» совхозка ажылдап турган.

Амгы үеде хойларны үндүр бижээн шөлдерге болгаш тараа хоорзунарынга одарлаарынче кичээнгей салып турар. Кышкы үеде хойларны тургузары-биле 8 кажаанны, 5 чылыг хураган кажаанны, кыры серилиг 12 кажаанны немей тудуп турар. Кыжын оларга хар далбыйлаар далбыйларны четчир саныг хандырарынче онза кичээнгей салып турар.

СЭКП Тыва өбкомунуң X пленумунуң шиитпирлеринге дүүштүр районга хой ажылын көгүдүлер Таңдының хойжуларының мурнунда чугула сорулга болуп турар. Бо чылдың январь 1-де тургаш-биле алырга, мал бажын өстүреринин контроль чурагайлары ажыр күүсеттинген. Партия өбкомунуң пленумунуң шиитпирлерин езугаар бо чылдың тончүзүнде хойнуң баш саны 103, 2 муң баш турар дээн болза, 106 муң баш чедирери планнаттынган.

Хой ажылында бир чугула кампания болур кыргылданы августуң бирги чартында ажыл-агыйлар доосканн. Райол күрүнеге дүк дужаарының планын чедиишкиниг күүседип турар. Элээн хөй ажыл-агыйлар дүк планын ажыр күүсеткилээн. Дуржулга станциязы 13,8 тоннаны, «Коммунизмниң херели» колхоз 33,6 тоннаны, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг болган «Революцияның чалбыжы» совхозтар тус-тустa 2 тоннаны ажыр дужааган.

Хой ажылында шиитпирлезе чугуур айтырыглар хөй. Ылангыя бо чылын район хой саныг хураганны чедир албаан. Чаш төлүүн 70 хуу хирезин камгалап алган. Тока, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтарда малдың чаш төлүн эң-не эвээшти алган. Бо дээрге аңаа таварылга эвес.

Моон чыллаганы — мал ооллаашкының үеэнде күш-ажылды четпес организастаашкында, хойнуң орай-ооллаашкыны чаш төлүү камгалап алырынга база багай салдарлыг болган. Боозаның ийги чартында төөгүр хойнуң организациязынга өскерилгелер болуп, чаш төлү дүрген өзүп эгелээр болгаш хампаглаашкын дооступ турда, мал чемни чедиишпеэннен төөгүр хой мичаан арыг баксыраар. Ынчангаш кошкак, чудангы хураганнар төрүттүнер. А төрээн хойларның хөй хезиниң суду чаш хураганнарны тоттура албас болгулаар. Орай (апрель, май айларда) төрүттүнген хураганнарның хөй хезин агаар-бойдустуң чаңгыс аай эвес байдалыдан тышкы органнарының болгаш ыжын-шөйүдүнүң дарытларынга таваржып болур. Төрээн хойларның үүдүнүң четпезиннен кошкан, аарып баксыраан чаш хураганнар баштайгы хүннерде-ле хорап болур. Моон алгаш көөрге, кышкы үеде төрүттүнген хураганнар эң-не кадык-шыырак, боткур болуру билдингир-дир.

Эрте күскү болгаш кышкы ооллаашкының ажыктыг бистиң мурнакчы хойжуларывыстың дуржулгазы бадыткаан. Чижээ, төөгүр чүс хойга онааштыр ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта хойжу А. Белекмаа 96, Дуржулга станциязында Х. Күжүгет—92, «Коммунизмниң херели» колхозта—Т. Куулар 109 хураганны мөөн ап, доруктурган. «Революцияның чалбыжы» совхозка хой ооллаашкыны холдуунда март айда доозулган. Кыштың байдалы бергеде болза, эки түүнел чедип алдынган. Совхоз төөгүр чүс хойдан 96 хураган алган. Ынчангаш эрткен чылдың четпестеринден чогуур түүнелдер үндүрүп, амгы үеде районнуң бүгү ажыл-агыйларында төөгүр хойларның тарын боозадылгазын болгаш хой ооллаашкының эрте эрттирер сорулга салымнаан.

Чоокку хүннерге чедир районда 8 муң хойну эдержилгеге киирген болгаш тарын боозаткан.

Хой ажылында бо чугула кампания үеэнде райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң семинар эрттирип, тарын боозадылга техниктериниң билиин кадап хынаан. Өскө-даа ажылдарны чорудуп, боттарының мурнунда сорулгаларны чедиишкиниг шиитпирлевишаан, СЭКП-ниң XXV съездиниң төлептиг уткуурунче районнуң хойжуларының хүжеенишкинин мөөнүүзү.

В. МЕРКУЛОВ,

Таңды райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң көс зоотехниги.

Политиктиг өөредилге чылы эгелээн

УНИВЕРСИТЕТ

СЭКП Тыва обкомунуң Политиктиг чырыдышкын бажыңының хуралдаар залы. Кежээкинин 6 щак четпейн турда, улустар чыглып эгеледи. Келгеннериң арызында аймак-даа, улгады-даа берген кижилер бар. Ол дээрге СЭКП Кызыл хоорком унуң чанында тургустунган марксизм-ленинизмиң кежээки университединиң бирги курузунга өөренир дыңнакчылары-дыр.

Чыылганнарың аразында Иштики херектер министерствозунуң ажылдакчызы майор Оттук-оол Донгак база бар болду. Бо университетке өөренирин чүге күзей бергенин база кандыг факультетче киргенин оон сонуургап айтырдым.

— Кадрлар-биле холбашкан ажылдыг кижи болгай мен. Политиктиг билиглерни улам ханыладырын амыдырал-дыңа, ажыл-даа негеп турар. Ынчаргаш партия-ажыл-агый активиниң факультетинде удуртар ажылдакчылар белеткээр салбырында кирип алдым — деп, Оттук-оол Дамыкович чугаалады.

— Кижизидилге айтырыглар-ырга черле сонуургалдыг чораан мен. Ам бо университетти коммунистиг кижизидилге салбырынга өөренирин шиитпирледим — деп. Кызылдың ураа чүүл училищезиниң ийги курузунун сүүгүулу Станислав Ховалыг база чугаалады.

Университеттиң дыңнакчыларының ниити каттышкан хуралы СЭКП Кызыл хооркомунуң ийги секретары С. М. Кудажы ажыткаш, университеттиң мурнунда туруп турар соруулгаларның дугайын тайылбырлады.

— Бо чаа өөредилге чылы онзагай болуушкуннарның бүдүүзүнде эгелеп турар-дыр. Тоску беш чыллың доозукчу чылының планыг онаалдаларын бүрүн күүседип, СЭКП-нин XXV съездизин чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуур дээш бистиң республиканың ажыл-ишчилери, бүгү совет улус-биле бир домей, улам күжеңишкиниг ажылдап турар. Оларның ажыл-херээн башкарып, организастаарынга бүдүүлге черлериниң удуртукчуларының, парторганизация секретарьларының, профсоюзтар болгаш комсомол активчилериниң ролю канчаар-даа бажок улуг дээрзи кижи бүрүзүнге билдингир. Бистиң бо университедивистиң бир хол соруулгазы болза, ындыг ажыл-агый удуртукчуларын белеткээри болур. Ынчаргаш удуртур ажылдакчылар белеткээр салбырлыг партия-ажыл-агый активиниң факультедин тургускан чылдагаанда-даа ыда. Оон аңгыда партия хооркомунун дайынчы дузалакчылары — хей-ниитчи политинформаторлар, лекторлар хуралаарын белеткээр чаа салбырны база коммунистиг кижизидилге айтырыгларын өөренир салбырны ажыткан бис. Соолгузунге школа болгаш языбуру өөредилге черлериниң башкыларын холдан хүлээп алыр апаар. Чаа салбырларга өөренир күзелин илереткеннериң саны хей.

Дараазында кежээки университеттиң директору А. С. Елфимова чүве чугаалаш, эрткен өөредилге чылында кылдыңган ажылдар дугайын, бирги курста кирген дыңнакчыларның составының дугайын дыңнатпышаан, оларны өөредилге планнары-биле таныштырган.

Марксизм-ленинизмиң кежээки университедин эрткен чылын 48 кижи доосхэ, дипломнарны холга алган. Бо чылын факультеттериң салбырларында ийитизи-биле 123 дыңнакчы хүлээп алдынган. Оларның 92-зи дээди болгаш 31-и ортумак эртемниг кижилер. Удуртур ажылдакчылар белеткээр салбырга өөренирин хүсээннериң саны өскелерден ыракта хей болган—69 кижи. Оларның аразында бүдүүлге черлериниң директорлары, парторганизациялар секретарьлары, киллистер эргелекчилери, инженерлер, садыг ажылдакчылары дээш оон-даа өске специалистер бар.

Дээди эртемниг дыңнакчылар университетке ийи чыл, ортумак эртемнитлер үш чыл өөренир. Оларга Кызылдың башкы институдунун, Красноярскиниң политехникиг институдунун Кызылда салбырының болгаш өске-даа өөредилге черлериниң эң шыырак дээн башкылары лекцияларны ооң-чүл, семинар киноолдерни эртирер.

Организастыг хуралдың соолгу кежээнде СЭКП обкомунун Политиктиг чырыдышкын бажыңының эргелекчизи П. М. Самоделов чүве чугаалаш, университеттиң дыңнакчыларына чедиишкиниг өөренирин хүсээн.

Х.-К. МОНГУШ.
Бистиң корр.

ПРОПАГАНДИСТ

Амгы тоску беш чылдың доозукчу чылының планыг онаалдаларын долузу-биле күүседип, СЭКП-ниң XXV съездизин чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуур дээш улам күжеңишкиниг ажылдап турар ажыл-ишчилериниң амыдыралында база бир хол черни политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге эгелеп турар.

«Тыва тудуг» тресте организастаттынган инженер-техниктиг ажылдакчылар өөренир «Социалистиг ниитилелде инженержи күш-ажыл» деп тускай курста 70 кижи хаара туттунган. Партийжи чырыдышкын системазында политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң чаа чылының эгелээн хүнүнде курстуң дыңнакчылары баштайгы, организастыг кичээлин эртиргеннер. Ацаа келгеннер өөредилге программазы-биле танышып, пропагандистер-биле ужурашкан.

ЧУРУКТА: «Тыва тудуг» тресте пропагандист В. Я. Литвинов.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ССР Эвилелиниң Улуг театрынга байырлыг кежээ

Москванын культура ажылдакчылары, акы-дүнма республикаларның төлээлекчилери, наймыслалдын бүдүүлге черлериниң ажылчыннары, хей-ниитй ажылдакчылары литва улустун алдарлыг оглу композитор болгаш чурукчу М. К. Чюрленистиң төрүттүнген хүнүнден бээр үче чыл болганынга турааскаатkан кежээге октябрь 3-те ССР Эвилелиниң Улуг театрынга келгеннер.

Президиумта СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-нин культура министри П. Н. Демичев, Литванын КП ТК-ның секретары А. С. Барткускас, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Л. Ю. Диржинскайте олар олурганнар.

Юбилей комиссиязының даргазы Социалистиг Күш-ажылдың Маалыры, ССРЭ-нин улустун артизи Д. Б. Кабалевский кежээни ажыткаш, Микалоюс Константинас Чюрленистиң чогаадыкчы ажыл-чорудулгалын тодаргайы-биле чугаалаан.

Литванын культура министри Л. К. Шепетис, ССРЭ-нин Чурукчулар эвилелинин баштаар черинин бирги секретары Т. Т. Салахов, Белоруссияның Композиторлар эвилелинин баштаар черинин даргазы Г. Р. Ширма олар кежээге база чүве чугаалааннар.

Ол кежээ Улуг театрга М. К. Чюрленистиң өлүм чок аялгалары чаңгыланган.

(СЭТА-ның корр.).

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

«КАМАЗ»-КА ТОРМОЗТАР

ВАРШАВА. Чүк өөртүр автомобильдер бүдүүлгезинге кады ажылдажылга болгаш кооперастаашкын дугайында дугуржулга өзугаар 1976—1980 чылдарда ССРЭ биле ПҮР-нүн аразында ийи таланың садыглажылгазын кончүг улуг түнге —1,3 миллиард злотых акша болур кылдыр көрген. Ол документ Польшадан ССРЭ-же Кама заводунун чүк өөртүр машиналарынга тормозтар дерексөлдериниң болгаш өске-даа дерилгелериниң комплекстилерин үр хуусаалыг кылдыр садарын база Польшаже «КАМАЗ» деп совет автомашиналарны садарын баш удур көрген.

ЭКОНОМИКТИГ БИЛИГЛЕРИНИҢ ҮНДЕЗИННЕРИН — МАССАЛАРЖЕ

УЛАН-БАТОР. Моолдун ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының экономиктиг калбак өөредилге системазының талдазы-биле кичээлдер эгелей берген. Бо чылын МАРда экономиктиг билиглериниң үндезиннерин үс мүн ажыт кижи өөренип турар. Ажылчы чоннарның экономика талазы-биле билиглериниң дениелин бедиериниң дугайында МАРИ ТК-ның докталын өзугаар ыдыг кичээлдерни ында ам ийи чыл интинде чорудун турар.

БҮДҮРҮЛГЕНИ СПЕЦИАЛИЗАСТААРЫ БОЛГАШ КООПЕРАСТААРЫ

БЕРЛИН. ГДР-нин улус ажыл-агыйының тургузуун экономика талазы-биле социалистиг интеграция улам-на улуу-биле тодарадып турар. Сөөлгү үеде республика ССРЭ болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттары-биле бүдүүлгени специализастаар болгаш кооперастаар дугайында 270 ажыг үр хуусаалыг дугуржулгаларны чарып алган.

БЕШ ЧЫЛДЫ ХУУСАА БЕТИНДЕ

БУДАПЕШТ. Будапештиниң «Икарус» деп автобус заводунун коллективи бодунуң беш чыл планын үш ай бурунгаар күүсеткен. Бир эвес 1970 чылда өөн шуултурулгазындан алды мүн машиналар үнген болза, бо чылын—өн мүн машиналарны бүдүрген. Ындыг өзүлде болза автомобиль тудуушкунунда экономика талазы-биле социалистиг интеграциднын хөгжүлүнүн ачызында болган.

Атомнуг энергетиканы хөгжүдеринге ЭДЧ кежигүннери чурттарның интеграций планнарын боттандырарынга чугула рольду ойнаар ужурлуг машина тудуушкунунуң адыры ЧССР-де чедиишкиниг хөгжүп турар. Ясловск-Богуницте баштайгы атомнуг электростанцияга дерилгелер бүдүүлү үндүреринге дуржулгалыг апарган республиканың аар машина тудуушкунунуң злэзн ааш бүдүүлге чөрлериндe өске атомнуг электростанцияларга продукция бүдүүлү үндүүлү турар.

ЧУРУКТА: атомнуг электростанцияның дерилгезин кылып үндүреринге хереглээр 135 тонна белетиелди Пльзенде машина тудуушкунунуң «Шкода» деп комбинадында шуткулгазы.

ЧТК—ПМА-ның фотозу.

У. К. Кекконеннин медеглели

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Ында Финляндияның чаа парламентизының сессиязы боор турар.

Ацаа Финляндия Республиканың Президентизи У. К. Кекконен чүве чугаалаш, эрткен чайын Европага аймыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Чөвүлел хуралдын чедиишкиниг эртkенин айытkан. Ийи чыл ажыг чугаалажыышкынларны кылып келгенинин түнелинде Хельсинкиге дээди деңнелге ужуражыышкынны кылып, түнелди үндүргенин ол чугаалаан.

АЯН-ЧОРУК ДООЗУЛГАН

БУХАРЕСТ. (СЭТА). РКП-нин Чингине секретары И. Чаушеску октябрь 3-те ында РКП ТК-ның чалазынын өзугаар аян-чорук кылып чеде берген СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушевти хүлээп алган.

Оларның ужуражыышкынынга РКП ТК-ның Политкүүскомунун кежигүнү, РКП ТК-ның секретары К. Буртика, РКП ТК-ның Политкүүскомунун кежигүнүнге кандидат, РКП ТК-ның секретары Ш. Андрей, РКП ТК-ның кежигүнү, Курупенин план комитединин даргазының бирги оралакчызы Э. Добреску олар олурушканнар.

Бееда үезинде РКП биле СЭКП-нин аразынга, Румынияның Социалистиг Республиказы биле Совет Эвилелинин аразынга харылзаалларны хөгжүдеринде холбашкан айтырыгларны чугаалажып көрген.

Ужуражыышкын чүректин ханызынган, эш-хуузунун өзүзү-биле боор эрткен.

Ол-ла хүн СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев Бухарестиден чорупкан.

ДЕЛЕГЕЙ ЭРТКЕН НЕДЕЛЯДА

ФРАНКИЗМНИҢ БУУРААШКЫНЫ

Эрткен неделя Испанияның чагырыкчыларынга өзугаар-ла «кара неделя» болган. Политика талазы-биле удурланыкчыларын ханыг өзү-биле ораатаныг шаажылаан франкочу олурукчуларны бүгү делегейде каргыштыы-биле көрүп, күүтүү-биле килеңнеп, ханызы-биле буруу шаап турар.

Октябрь ийиде ПБФ-нин, Европаның чурттарының болгаш национал профэвилелдериниң садалын өзугаар Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязы-биле катай коммунистиг болгаш ажылчын партияларының детказын-биле Европа диптиң бүгү чурттарынга франкизмге удур хөделиишкиниг, Испанияга демократия болгаш хосталганы катап тургузары дээш демиселдиг күүнүн эртиргеп. Фашизмге удур демиселчилерни — беш испан патриоттарны өлүрүп шаажылаанынга харыы кылдыр 16 күрүвелер боттарының элчиннерин Мадридтен чаңдырып аппаргылаан. КНО-да франкочу Испанияны ол организациядан үндүрер дугайында айтырыг тургустунган. Мадридтин чагырыкчыларының делегейде чаасказынырааныны хүн келген тудум-на улам хапылап турар.

Делегейде калбак эп-сеткил каттыштырылгазы испан демократтарга чаа-чаа күштү немеп, хосталга болгаш социал депшилге дээш моон соңгаардда демисежиринде оларны соруг киирип турар. Испанияның Коммунистиг партиязының, өске-даа дыка хей депшилгелиг организацияларның төлээлекчилериниң медеглели ол дугайын хепечилеп турар.

Ол бүгү-биле чергелештир удурланышкынның күүлүг чалгыглары чагырыкчы бөлүктерни болгаш «каудильоуцы» боозун-даа шуут-ла аймаараашкынга таварыштырган. Мадридтен информация агентилелдериниң дыңнатканы-биле алырга, октябрь 1-де Франко чүве чугаалай тургай, делегейде калбарган күүлүг удурланыышкынар ацаа хей чүве кылдыр көргүзериг ол ораалдашса-даа, дыка-ла хөлүгүр байдалдыг көстүп турган. «Үн күштелдирер күүлүг херексөлдер турааз-даа, Франкочу үнү арай боорда дыңналыр болган — деп, Франс Пресстиң корреспондентизи дыңнаткан. — Чамдыкта ооң чогум чүү чугаалап турары шуут билдинмес аваар турган».

Ынчаларда-даа херектиң ужуру хөлүн эрттир чөнүп, ыраан чагырыкчының бодундан болгаш ооң калымнуг байдалындан хаамаарышпас болбайнаан. Бо хүннерде Европада арткан фашистиг эрге-чагырганың бирээзи болур франкочу хорум-чуруп боозу база кырып чөнүп болгаш экирнер аргажок кылдыр варып, хоочураан боор турар-дыр. Испанияның чериже чүгле гитлержи Германияның болгаш фашистиг Италияның дузазы-биле тургусунган, зге бажындан тура-ла чонга удур, ардаттавыг франкочу диктатура Европада дүшкүүр-лүг байдалдың чавырлын турары амгы байдалда башкарыкчы бөлүктериниң үзел-бодалы аңгы-аңгы боор турар. Тургустуна берген байдалды бангладеш улустун демократтыг чаалай алымшкыныларын узугаарынга, аныяк республиканың Совет Эвилели-биле, социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттары-биле, хожаныда Индия-биле пайыралдың болгаш халы ажылдажылганың харылзаалларын бакемрадырынга ажыглаарын ораалдажыр турар күштериниң чуртта барыы база көпбейн барып бөлбас. Чижээ, «Бангладеш таймс» соңунда парлаан чамдык чүүлдерде сезиглиг байдалдар бар боор турар, оларның угказында Бангладештин даштыкы политиказынга өскерилге болбас деп, чаа эрге-чагырганың медеглелинге дүүшпес чүүлдер бар.

Президент К. М. Ахмедтиң даштыкы болгаш иштики политика талазы-биле декларациязын чаа чазактың хаанаар күүседнрин үе көргүзе бээр. Ынчаргa 75 миллион бангладеш улустуң улуг хей өөрүүзү национал хамаарышпас чорукту быжыглаарынче, тайбыңның, демократияның болгаш социал депшилгениң орду-биле чурттуң хөгжүүрүнче угланган политиказының уламчылаарынга хан-дамырындан сонуургалдыг боор турары чигзиглиг чок. Совет Эвилелинин болгаш Бангладеш Улус Республиканың аразында пайыралдың болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылга совет болгаш бангладеш улустарының эрге-ажыынга, тайбыңның болгаш ийиги чок чорукту быжыглаарының эрге-ажыынга дүжүп турар дээрзи база-ла чигзиглиг чок.

Бо чылдың чайынында ол бөлүгленишкинде Азияның сөөлгү ийи күүнези Таиланд биле Филиппины ооң ажыл-чорудулгаанга соксадыр дел саналды киирген.

СЕАТО-ну тарадыр дугайында пиитпир — империалистерниң даштыкы политика талазы-биле агрессия чүткүлүнүң үндезини чогунуң херечизи болбайн аан. Ынчалза-даа француз «Монд» солунунуң бажээни-биле алырга, «СЕАТО-нуң дүшкеш дээрге, Мурнуу-Чөөн Азияда барыын чүк стратегиязының үндезини-биле өскерилгени ол деп болаар болза, алдаг-дал болур ийик. Ол стратегия чүгле чаа байдалдың зайыбыле хөлүүн ап турар-дыр». Империалистер боттарының планнарындан ам-даа өйталаадын турарлар. Ол дугайын оларның эрге шериг базаларын хевээр-арттырып, чааларын тудуп турары, өске-даа шериг бөлүгленишкиниг өөрүнүп, эң ыдыктыг СЕАТО-ну улам быжыглап, а ол ышкаш оларның шериглериниң Японияда, Мурнуу Корейде, Тайванда болгаш Филиппинда хевээр-арттырып турары хереченлеп турар-дыр. Империалистерниң ыдыг чүткүлүн Кыдаттың маочу удуртукчуларының долузу-биле бөлүп, деткип турары база өлүп.

Азия чурттарының улустары чамырлышкыл улам быжыгып турар амгы байдалда боттарының девискээриге ыда турар бүгү чурттарының ниити күжеңишкини-биле тайбыңны болгаш аймык чок чорукту тургузарының идеязынче улам улуг сонуургалдыг боор турар.

В. ГОНЧАРОВ,
А. БИРЮКОВ.
(СЭТА).

БАНГЛАДЕШТЕ БАЙДАЛ

Бангладеш Улус Республикага эргилге болганындан бээр бүдүн чартык ай ашкан. Ынчаарда президент турган Муджибур Рахманы, ооң өг-бүлезиниң чежигүннери, ооң чамдык ажылдакчыларын өлүргеп болгай. Эргилдени шеңгинин ортумак дужаалдыг офицерлери кылган. Ынчаарга Бангладештин парлаазы эргилге кылганнарның составының дугайында тодаргай чүүлдер бижиивейн турар.

Делегейнин демократтыг хей-ниитизи, ооң иштинде Совет Эвилелинин-даа хей-ниитизи М. Рахманы өлүргенинге хилеңнеңшкини илереткен болгай, ынчаарга бангладеш улустун национал хосталга дээш демисели, аныяк хамаарышпас, депшилгелиг ол күүнүнин иштики болгаш даштыкы политиказын ажыглап кылыры ооң ады-биле шуут холбаалыг турган.

Бангладешке болган болуушкунну политиктиг тайылбырлакчылар анализтеп турда, эргилгенин мөөнүү чарыында чурттуң байдалынче кичээнгей салып турар, ынчаарда чүүл болза экономика талазы-биле берге байдалга хиреп турган. Чурттуң мурнунга туруп келген чидиг айтырыгларны шиитпирлээринге дамчыстаанының чамдык звеноларының кошкаа илереп турган, күүнге аппаралынга эргезин хоралыг шугум-биле ажыглаар, чижек, саттынакчы чорукта өнүүлеп турган.

Бангладештин чазаанын дөрт чыл бичe четпес үеде ажылының түнелдерни шыны-биле үнелээр диле, ооң кандыг байдалда ажылаан эгезуунин сактып көөр хөрек: Бангладештин хамаарышпас чоруун чарлаар үеде ол чурттуң чонунуң кижи бүрүзүнге онаалтыр орулгазы делегейде эң-не куду — чылда 60 доллар кылдыр санаттынып турган. Даймына үрелген экономиканы хыска үе иштинде катап тургузар, социал-экономика талазы-биле депшилгелиг чаартылгаларны боттандырар талазы-биле улуг ажыл кылдынган турган.

Ооң-биле кады сөөлгү чылдарда Бангладештин амыдыралы чүгүлү элээн каш алырларынга бүдүүлге кызыылган, чоннуң аъш-чем-биле хандырарының айтырыы бергедээн, ажылының үзеги худулаары күштелген турган. Чижээ, эрткен сад-хөө чылы-биле деңнээргe, аъш-чем продуктуларының өртээ 174 хуу, оттулар үүл биле керосин өртээ 115 хуу аартаан. Экономикага бергедээшкиниң өскени-биле холбаштыр барының болгаш келергей чаа үзелдиг күштер идепкейжи турган.

Демократияның болгаш социал депшилгениң орду-биле чурттуң шинчээшкинин үүгле бүгү национал-патриоттуг күштерни чаңгыс эртиг хөделиишкиниг үндезинден хандырып болур дээрзин Бангладештин демократтыг парлаазы докталмал демиселеп турган. Ол болза 1973 чылда чонуң чаңгыс эвиниң Фронтузун тургускаанынга байыр чедирген, ол фронтуже эң-не салдарлыг үш партия —Башкарыкчы чонуң лигазы партия, Национал улусчу партия болгаш Коммунистиг партия кирген турган.

Ол аразында удурланышкак күштер идепкейни көдүрүп, иштиин айыыл чок чорукка болгаш таарымчалыг ажылагый ажыл-чорудулгазынга кыжаалыны тургузуп турган. Ол чорук болза 1974 чылдың декабрьда Бангладешке онза байдалды чарларынга чедиргеп. Ооң соонда Национал ассамблея болза башкарарының парламент хевирин президент башкарылгалыг кылдыр солуур дугайында конституцияга эдилге кылыры үүлдүг деп көргеп. Бүгү эрге-чагырга президентиниң болучче шилчээн, президентиге Муджибур Рахманы соңгаан. Ол болза политиктиг бүгү партияларны тарадырыг болгаш Бангладештин чаңгыс хей Тараачын-ажылчынның Улусчу лигазын (БАКСАЛ-ды) тургузарын чарлаан. Ол чаа партия бодунуң социал составының талазы-биле чаңгыс хей эвес турган. Депшилгелиг чаартылгаларның талалакчыларыбиле чергелештир чазактың чорудуп турар политиказының чажыт удурланыкчылары база анза бар турган.

Президент башкарылгазын тургусканы болгаш М. Рахманын боттандырганы өске-даа чамдык хемчеглер бүдүүлгениң хол черлериниге күш-ажылдың бүдүүкчүлүүн бедиер, чижек, саттынакчы чорукту, контрабаанды, чижек садыг ыдыг башкарыкчы бөлүктериниң үзел-бодалы аңгы-аңгы боор турар. Тургустуна берген байдалды бангладеш улустун демократтыг чаалай алымшкыныларын узугаарынга, аныяк республиканың Совет Эвилели-биле, социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттары-биле, хожаныда Индия-биле пайыралдың болгаш халы ажылдажылганың харылзаалларын бакемрадырынга ажыглаарын ораалдажыр турар күштериниң чуртта барыы база көпбейн барып бөлбас. Чижээ, «Бангладеш таймс» соңунда парлаан чамдык чүүлдерде сезиглиг байдалдар бар боор турар, оларның угказында Бангладештин даштыкы политиказынга өскерилге болбас деп, чаа эрге-чагырганың медеглелинге дүүшпес чүүлдер бар.

Президент К. М. Ахмедтиң даштыкы болгаш иштики политика талазы-биле декларациязын чаа чазактың хаанаар күүседнрин үе көргүзе бээр. Ынчаргa 75 миллион бангладеш улустуң улуг хей өөрүүзү национал хамаарышпас чорукту быжыглаарынче, тайбыңның, демократияның болгаш социал депшилгениң орду-биле чурттуң хөгжүүрүнче угланган политиказының уламчылаарынга хан-дамырындан сонуургалдыг боор турары чигзиглиг чок. Совет Эвилелинин болгаш Бангладеш Улус Республиканың аразында пайыралдың болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылга совет болгаш бангладеш улустарының эрге-ажыынга, тайбыңның болгаш аймык чок чорукту быжыглаарының эрге-ажыынга дүжүп турар дээрзи база-ла чигзиглиг чок.

(«Правда» солундан).

Чыл бүрүзүнде алды мүн автобустарны— ооң бүгү продукциязының чартыындан хөйүн—Совет Эвилелинге «Икарус» деп завод садар. Бо чылдың баштайгы чартык чыдының планын бүдүүлге черинин коллективи чедиишкиниг күүсеткен: заводтуң конвейериндeн 5230 автобустар үнген, оларның 4972-зин вонгр автомобиль тудугжуларының эң улуг чагыкчылары — Совет Эвилелинче болгаш ГДР-же чорутkан.

ЧУРУКТА: Совет Эвилелинче чорудаа дээш белеткеп каан «Икарус-250» деп автобустарның бөлүү.

МТИ-ПМА-ның фотозу.

Шүлүк кыдырааштарындан

ИЙИ-КУЛАКТА МАЛЧЫННАР

(ИЙИ-КУЛАК—ӨӨКТЕ ЧЕР).

Иштик деп боор, кедек деп боор
Ийи-Кулак дыка байлак;
Аңаа чурттаан малчыннардан
Алдар атка четкеннер хөй:
Ооржак Шываан, Ооржак Бүүрек,
Ондар Монгуш... оон-даа өске.

Узун ховаа аттар салыр,
Узак дээн аът эртип келир.
Көвей хой дээш, арбын дүк дээш,
Хойжу эштер чылдың чаржыр,
Ооржак Шываан, Ооржак Бүүрек
Оскелерин ажып үнер.

С. СҮРҮН-ООЛ.

Олафс ГУТМАНИС.

латыш шүлүкчү.

ПӨШТҮ МАКТААЙН

Кырда пөштүү тооруун көрдум,
Баарымдыва тоглан турду.
Кызылзымаар билзээн көрдум,

База бир хар немеп турду.
Адыг дыргаа кирген черден
Акыр чулук сыстып турду.
Чоргаар бедик бажын көөрге,

Чокпак чогдур салдап турду.
Дүүреп маннаан диннин көөрге,
Дүүргеден корткан дег-дир.
— Кедээн кижи чагдатпа!— деп,

Кээргеннер алгыржы-дыр.
Саглаң чаадың аразында
Чаңгыс диннин чажырып ал.
Чокпак пөштүң магаданчыып
Чоруй ырлап чоруй барайн.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.
очулдурган.

АЖЫЛЧЫН КЫСКА

Кедээр каытта дээр-дегбес
Кежээки хүн херели дег,
Чайнап чыраан дерлиг арның
Шалып, кежээң бадыткап тур.

Сеңээ тудар чечек кылдыр
Чечен ыры кайын тып аайн?
Азы чүл аан, алдаржаанып
Ажылыңдан айтырайн бе?

Төлеп бербээн өрем ышкаш,
Төлептиг ыр тыппайн чор мен,
Ажылчын кыс, сеңээ тааржыр
Аянныг сөс кайын тып аайн?

Б. МЛАДЫ.

ДИРИГ ҮН

Сергей Есениннин бижиттирип каан үнүн катап тургузарының хөй чылда үргүлчүлээн ажылы доозулган.

Петроградка дириг сөстүң институту бодунуң үезинде шүлүкчүлерниң үннерин «чыып», тускай шыгжап кадагалаар черге суп алгаш, шинчилеп, өөренип бага турган. Ол сорулгабиле институттуң эртем ажылдакчызы С. И. Бренштейн 1922 чылда Москвага чедип келгеш, Сергей Есениннин бодунуң чогааткан шүлүктерин бижиндип алган. Чогум-на ынчан үн бижидилгезинге шүлүкчүнүң алды шүлүү кирген. Оларның аттары бо: «Эртен эрте оттурувут»..., «Төрээн өргөөм каапкан мен...» «Дөртен аас», «Бөрүнүү дег өлүм», «Дүржок эрниң миниишкини» болгаш «Пугачёв» деп шинлиг шүлүглелден «Хлопушаның чаасказаа чугаазы».

Ол болза кайгамчык шүлүкчүнүң үн бижидилгезинге номчаан баштайгы болгаш сөөлгү номчулгазы болур. Чаңгыс-ла бижидилге ол болгаш ооң ховар болуп турар ужуру-даа ыында.

Шаандакы бижидилге база катап чаңгыланып дыңналзын дээш ону амгы үеннң чаа техниказынче шилчидип, дириг үнүн катап тургузары негеттинип келген. Ону кылырыга үн бижиирнин Бүгү-эвилел студиязының тускай эртемниглериниң нарын ажылы улуг рольду ойнаан.

(СЭТА-ның корр).

ХАБАРОВСК КРАЙ. Байкал-Амур демир оруунуң чөөн талакы иезэзинде Чегдомин суурда телевидениениң «Орбита» станциязының тудуу дооступ турар. Ооң эптекчилери ону Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга чедир ажыглалга киирерин хүлээнген ажылдап турар.

ЧУРУКТА: «Орбита» станцияның тудуу

А. ГАЛУШКОНУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

КӨДЭЭ ИШЧИЛЕРГЕ

Чадаананың Культура бажыңының чанында Александра Опар-оолдуң удуртканы «Хемчиктиң аллгалары» деп агиткультбригадазы чоннуң хүндүткелин чавлап алган.

Чоокта чаа бот-тывылгыр артистер Тес-Хем районнуң Ак-Чыраада сиген белеткен турар Тываның аңгы-аңгы районнарындан келген беш бригадага чедиг концертти көргүскен. Оларның программазы солун болгаш янзы-бүрү. Мурнакчыларны мактаан чечен сөстүг одуруглар, ажыл-иште четпестерни, чалгаа кижилерни сойгалап илереткен чидиг сөстүг шоодуглар бар.

Ак-Чыраазының сигенчилери Ооржак Метпер-оолдуң сыгыдын, Ондар Чечектиң «Чашпы-Хемни» мрлааның, бөлүк танцычыларның «Сакмажылар», «Эзлдек шыңгырааш» деп танцыларын ойнаанын соонда көргеннер.

«Хемчиктиң аялгалары» Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарынын, совхозтарының сигенчилеринге болгаш тараажыларынга солун концерт-биле аян тудуп чоруп турарлар. Сиген белеткели эгелээнден бээр 20 ажыг концертти көргүскен. Лектор Монгуш Саар-оол, делегей байдалының болгаш Совет Эвилелинде болуушкуннар дугайында лекцияны номчуп берип чоруур. Бараан сөөрткен автолавка, баш даарар мастер болгаш кижи эмчизи агиткультбригада-биле кады көдээ ишчилерге бараан болуп турар.

К. ХЕРТЕК.

БОЙДУСТУ КАМГАЛААР

Бистиң республика аң-мен, янзы-бүрү куштар аймаа-биле байлак. Тыва АССР-ниң девискээринге аңныыр ажыл-агыйын удуртуру болгаш аңныыр тывыштыг черлерге аңнаашкынны организастаары, аңныыр спортун хөгжүдери болгаш ан-меннн өстүрериниң хемчеглери аңныыр-тывыш ажыл-агый эргелелиниң хайгаралында турар.

Ховар болгаш ажыктыг дириг амытаннарны камгалаар, оларның баш санын көвүдедир сорулга-биле Тываның девискээринде камгалалдыг 9 черлерни организастаан. Ол ышкаш бойдустуң каас-чараш байлаан камгалаарын республиканың бойдус камгалалының ниитилели чорудуп турар.

Ол ниитилел 6 секциялыг: арга-арыг, аннар болгаш куштар камгалалы, сад өстүрери болгаш үүштер камгалалы, хөрзүн, хемнер, хөлдер, балык камгалалы. Бойдус камгалалының дугайында тайылбыр ажылын чорудары улуг ужурдузалыг. Бо талазы-биле бистиң идепкейлиг кежигүннеривис бойдус камгалалының дугайында ленинчи идеяларны, партия, чазактын шиитпирлерин боттандырарын болгаш хөй-ниитиге бойдусту камнаар дугайында лекция, беседаларны чоруларын көл сорулга кылдыр санап турарлар. Эрткен чылын республикага ол темага 2300 лекция, илеткел, 1700 беседа болгаш парлалгага, радиога, телевиденнеге 1000 ажыг үүлдер, дамчыдылгалар, 40 хире делгелге, 400 ажыг экскурсиялар болгулаан база бойдус камгалалының дугайында дыка хөй кинолар, киножурналдар үнгүлээн.

Бойдус байлаан шын ажыглаар, ону камгалаар талазыбиле улуг ажылды чорудуп турарларга эштер: О. Гаврилов, М. Филимонова, К. Кауров, Ф. Ешишин болгаш оон-даа өскелер хамаржыр.

Бойдус камгалалының хемчеглериниң дугайында доктаалдарның күүселдезин боттандырганындан, аңныыр хуусаазын таарыштырганындан, аннаарының, балыктаарының чүрүмнарын хайгааралга алганындан чамдык эки түннелдер бистиң ажылывыста чедип алдынган: үнелиг аннарның чамдык хевирлери өзүп, көвүдээн-даа.

Чедиишкиннерге доктаавайн, бойдус камгалалының ниитилели, оон секциялары «Бойдуска ленинчи хамаарылга дээш» деп девизтиг ажылдап, моон соңгаар-даа бойдус камгалалының талазы-биле боттуг хемчеглерни ап чорударын планнап, ону ажыл-хөрекке боттандырар дээш ажылдап турар бис.

И. ШҮСТОВ,
аңныыр ажыл-агый эргелелиниң охотоведи.

КЕСКИНДИ ХЛЕБ ТӨӨГҮЗҮ

(1918 чылдың июль 23, «Правда»)

Үлүг-норма болур крупа, чигир, азы кескинди хлеб дээш дистиндир турупкан улус сөөлүнге турары анчыг болгаш шыланчыг-даа. Ынчалзажок Москвага чедир элээн каш вагон ишти аъш-чемни канчап чедирерин, ол будер бе, азы бүтпес деп чүвени кижи бүрүзү билбес. Ында кижи бүрүзүнүң хензиг үлүг-нормазы бар болгай.

Көдээ ажыл-агыйның чепсек-хереклерлерин мурнуу чуктүн тараачыннарынга сөөртүп чедирип бергеш, а оон Москваның чурттакчыларынга балык берип чораан бир отрядтың дугайында анза-лз бөдүүн ажылагыйжы дыл-биле бижээн-дир. Аъш-чем сөөртүкчүлери маадырларның кадыг-бергени канчап эртип чораанының дугайын бижээни бо-дур:

60 кижи составтыг отряд көдээ ажыл-агый машиналарын 23 вагонга сөөртүп алгаш, Царицын хоорайже бар чыткан. Поварино станциядан Царицынга чедир чоруурун кончуг берге. Оруктун ол-бо талазындан казактар халдап кээр, орукту-даа чаза тепсиптер. Дүнекиниң 2 шакта Раков станциязынга шала четкелек чорувуста рельстер аразынга моондактар салып каан болганындан бистиң поездивистиң чоруур маршрудун өскертипкен. Ол-ла душта казактар поездини боолап эгелээн. Ынчалза-даа эш Бороновскийнин броневиктериниң ачы-дуазызбиле казактар чылча шаптырган.

Ийи станцияны эрткеш, Калинино станциядан дүнекиниң 12 шакта чарлып чоруур турган, оон 13 километр черде Липка станциязында казактар шаап халдаашкын кылып турар болганындан доктаар ужурга таварыштывыс. Отрядты дүжүрүпкеш, поездини ийи талазындан өртеп каап, пулемет ушта тыртып эккелгеш, беш кижини мурнувусче разведкаладып чорудуптум.

Тулчуушкун эртенгинин 7 шакка чедир болган. Ол тулчуушкун соонда Царицынга чедир харын кандыг-даа шаптык чок чеде берген бис.

Царицындан Москвага чедирери-биле 30 вагон ишти балык алган бис. Хөндүр-дүндүр менди чаагай чоруп орган бис. Филоново станцияга дүнекинин 2 шакта чедип кээривиске, казактар долгандыр бүзээлеп келгеш, бисти тудуп аар дээш «ура» дижип турдулар. Тулчуушкун дүнекинин 1 шактан эртенгинин 11 шакка чедир үргүлчүледи. Бистиң эртер оруувустун 3 хире километр кезинин казактар үрегден каапкан. Мээн отрядымдан ийи кижи балыглаткан, өлүрткен улус чок болду.

Оон соонда Москвага чедир кандыг-даа чүвеге таварыштайн менди чаагай чеде берген бис.

БЕЖЕН ЧЫЛ БОЛГАНДА

БУГУРУСЛАН. Е. Я. Голошапова ол ужуражыышкынны дыка үр үе иштинде маңаа келген. Аалчыга соглеттиимес өөрүшкүнүн состерин илереткен башкыга ол кирип келген. Евгения Яковлевна бодунуң кады төрээн дуңмазы Михаил-биле чүгле бежен чыл болгаш ужуражы бергени ол.

Хамаатты дайынын чылдарында ада-нези чок арткан ийи ийис уругларны ангыаңгы ог-бүлелер азыраа алган. Соолүнде бичии Женяны Ленинградтың уругларга бажыңынче чорудупкан. А Михаил боду Псков черге артып калган. Бир эвес база катап дайын эгелевээн болза, олар боттарын тып-даа аары чадавас турган. Дуңмазы партизан отрядынга дайылдажып турган, аары-биле балыгланган. Угбазы бүзээлеттирген Ленинградтың камгалалынга туулган, соолүүредир Оренбург облазынче көжүрткен.

Евгения Яковлевна төрээн суурунче чеже-даа хатап чаа бижээш, чүү-даа билип ап шыдаваан. Фашистер суурну орттеткеш, чурттакчыларны боолагылап каан. Ынчалза-даа Струго-Красненск районнуң шагаа киидизи Михаилди бодунуң боолурунуң кзин билип алыр аргалыг болган. Ооц ажылдакчылары оо-оо кижилерни айтырып турган, Воскресенскийге суурда чурттап турар Михаил Дмитриев бодунуң бичизинде өстүрүп азыраа каан ог-бүлезиниң ат, фамилиязын эдилеп чоруурун тодаратkан. Ук атты сураглап кээрге, ол болза угбазының хөй чыл иштинде кандыг-даа түннел чок дилеп келгени Михаил Яковлевич Яковлев ол болган. Ол ам Башкирияда чурттап турар.

Ол дугайын Евгения Яковлевнага дыңнадыпкан. Милиция ажылдакчыларының даап бодаашкыннары дүгжу берген. Угбашкылар бот-боттарын тып-чып алганнар.

В. ШАЛГУНОВ.
«Правданың» корреспондентизи.

Телевидение

ОКТЯБРЬ 5-ТЕ
МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.
9.10—«Башкыларывыс, силерге». Музыкалыг өөнүт программа.
9.55—ССРЭ-ниң хоккей чемпионазы. «Крылья Советов»—«Спартак». 2-ги, 3-кү периодтары. В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң Спорт ордузундан дамчыдылга.
10.55—«Сергей Есенин». Төрүттүнгениниң бээр 80 чыл болганынга.
11.40—«Ыры—75». Өөнүт.
12.00—«Совет Эвилелинге баран бооп тур мен».
13.00—13.10—Чапсар.
13.10—«Хөк Ро болгаш оон Коко деп ыды». Өөнүт мультфильм.
13.25—ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының 250 чыл болуурунга. Дамчыдылга ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизинин хүлээлгезин күүседип турар Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, академик В. А. Котельников киржир. Өөнүт.
13.55—«Музыкалыг киоск». Өөнүт.
14.25—«Делегей панорамазы». Өөнүт.
14.55—«Кино аян-чоруктарының клуву». Өөнүт.
15.55—«Чечен чогаалдарның экранчыдылгазы». «Баштайгы башкы». Уран-чечен фильм.
17.30—«Ye». Информастыг программа.
18.00—«Москваның концерт залдарында». Допчулал.
19.00—«Көдээнин ажыл-ижи».
20.00—20.10—Чапсар.
20.10—«Башкыларывыс, силерге». Музыкалыг өөнүт программа.
20.55—«Сергей Есенин». Төрүттүнгениниң бээр 80 чыл болганынга.
21.40—ССРЭ-ниң футбол чемпионазы. «Торпедо» (Москва)— «Зенит» (Ленинград). В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң спорт ордузундан өөнүт дамчыдылга.
22.45—22.55—Чапсар.
22.55—23.45 — Чемпионаттың уланчызы.

ОКТЯБРЬ 6-ДА
МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.
9.10—«Бистиң садывыс». Өөнүт.
9.40—М. Лермонтов —«Садыгжы Калашников дугайында ыры». Дамчыдылга филология эртемниниң доктору Л. И. Андроников киржир.
10.05—«Николай Бауман». Уран-чечен фильм.
11.40—ССРЭ-ниң футбол чемпионазы. «Торпедо» (Москва)—«Зенит» (Ленинград). 2-ги тайм. В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан өөнүт дамчыдылга.
12.25—Өөнүт мультфильмнер программазы: «Удаваас чаъс чаар». «Болек биле Лелектиң ужуралдары».

КЫЗЫЛДАН

13.00—«Чүгле сен сен». Уран-чечен фильм.
14.10—«Күскү новелла». Телефильм.

МОСКВАДАН

15.00—Төп Телевидениниң болгаш Бүгү-эвилел радиозуунуң симфония оркестриниң концерти. Дирижёру РСФСР-ниң алдарлыг артизи Г. Черкасов. Программада Н. А. Римский-Корсаковтуң чогаалдары.
15.55—Информастыг программа. Өөнүт.
16.30—«Музыкантылар музыка дугайында». И. Брамс—Бирги симфония. Москваның Күрүнеин академиктиг симфония оркестри күүседир. Өөнүт.
17.30—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Уругларга фильм. «Күс, чаъс болгаш мөөгүлер».
18.20—«Хөй-ниитиг амыдыралының экраны». Дамчыдылга.
18.50—«Бажың тудуп тур мен». Телефильм.
19.05—Телемедээлер.
19.15—«Аргага төөгү». Телефильм.
19.30—«Азий дяптиң төвүнде». Дамчыдылга.
20.10—«Колобок». Уругларга фильм-концерт.
20.35—Телемедээлер.
20.50—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.55—«Уран үүлдүң хуулгаазын күжү». Уран-чечен өөнүт фильм.
22.00—Медээлер.
22.15—«СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур». Грузин ССР-ниң ажыл-ишчилери чаржып тур. Дамчыдылгага Грузиниң КП ТК-зының секретары З. А. Патаридзе киржир.
22.55—00.45—Футболга эшхуузунуң үжуражылгазы. «Динамо» (Киев)—«Бавария» (Мюнхен). Киевтен өөнүт дамчыдылга.

Агаар

Бөгүн республикага болгаш Кызылга булуттагылан каап турар хүн болур. Шык шоолуг дүшпес.

Агаарның температураза даглыг черлерге 2—7, а оон артканнарында— 7—12 градус чылыг болур.

Кызылга агаарның температураза 8—10 градус чылыг.

СОНУУРГАКТАРГА БУЛУҢ

ЧҮС ЧЫЛ БОЛГАН ДҮШТЕКИ ЧЕМ

Эксперттер кезек чөвүлешкеш, эрткен чүс чылда бүдүрген «эзт, каша холумактыг» солдат чемни «чүгээр» деп чаңгыс үн-биле үнелээн... Бо аңаа эвес дүштеки чемни элээн хөй эртем төптери болгаш министерстволарның тускай комиссия кежигүннери эмчилерниң киржилгези-биле шинчилеп дооскан. Тускай эртемниглериниң мурнунга Сонгу доштуг океанның ээринде мөңге каңгы доштарның сыгыгларының иштинге челен беш чыл чыгыы үенин дургузунда чыдып келген аъш-чем аймаанга болгаш консерваларга шын үнелелди бээри негеттинип турган.

Маңаа ол аъш-чемни Э. В. Толл баштаан Сонгу чуктүн баштайгы орус экспедициязының киржикчилери арттырып каан. Экспедиция 1900 чылда «Заря» деп суг хемезинге Таймыр чоогунга бир кышты ажыр чурттаан-даа. Поляржылар Миддендорф мугулдурунуң эрииннге аъш-чем курлавыры турар черни белеткеп эгелээн. Олар аңаа ооң мурнунда кымдаа ис баспаан чаа черни шинчилээр шанактыг улуска чемге хереглээри-биле чиир хүнезинин шыгжаар чер иштинин складын тутканнар.

Ону эрткен чылын «Комсомольская правда» солуннуң спортчу-эртем экспедициязы тыпкаш, Москвага эккелген.

Эртемденнер Э. В. Толлдуң складынга чыткан аъш-чем аймаанын химия-физиктиг болгаш микробиологтуг шинчилелин хандыр өөренип, кылып дооскан. Шинчилелдиң түннелдериниң дугайында илеткелде дыңнадып турары-биле алырга чарлалдарында чиир кылдыр сүмелээн консервалар амданын болгаш чыдын ам-даа ышкынмаан, артында-ла бедик калорийлиг, чемге хереглээр шынарын бичии-даа чидирбээн. Эттин шынары, ында бар белок, углевод, ус аймаа чемге хереглээр чижек-нормага дүгжүп турар хевээр болган.

Мөңге дош аъш-чем аймаа кадагалап шыгжаарынга тергиин эки «соодукчу» кылдыр бодун көргүскен деп эксперт кижилер шак мындыг чангыс түннел үндүргеннер. Ам Э. В. Толлдуң склады база катап дола берген: олче анда чыткан аъш-чемнин бир чамдыызын шыгжавышаан, бо үенин чаа чем аймаан немеп салган. Оларны анализке хереглээрибиле 1980, 2000, 2050 чылларда уштуп көөр деп планнаан.

Н. КОНСТАНТИНОВ,
СЭТА-ның корр.
Ленинград.

ХЕМЕДЕ ЭЛИК

Вилковонуң колхозчузу Кирилл Петрович Рыбаков дыштаныр хүнде Дунай хемнин өртузунга хемелиг балыктап чораан. Ол хенертен сугда элик көстүп келгенин эскерип каан. Ан аажок шагзырап моганындан суг кырынга арай деп-ле туттунуп чоруур болган. Чаныда кижи турарын эскерзе-даа, элик кортпаан, харын-даа луза дилеп, ооң тайгы дузаны чедирип, чемгерип каан. Дунайның өртулуу түлүктээн суттур чаашкынар соонда эликтн арыг иштинге таарымчалыг кургаг чер дилээринче албадаптарга, ооң ынчаар айыылга таварышканы ол чадавас. Дүрген агым ону хемнин аксынче, Кара далай талазынче сөөртүп эккелген.

Элик эвилен-ээлдек ээзинге неделя дургузунда чурттаан. Ону өг-бүле кежигүннери шупту хайгаарап турган. А кажан балыг эгтинип, ан кадык болуп, сегий бээрге, Кирилл Петрович база катап-ла хемезинге чүдүргеш, чоогунда турар ан азыраар черге чедирип берген. Элик ээзи-биле белен чарлыр хөнү чок турган. Ол кезек турган, бурунгаар каш базым шураашкыннар кылгылаан, дедир хая көрүп келгеш, бичии үе эрткен соонда арыгын өөгаан делгеминче шымнып кире берген.

И. ЛЯНДРЕС,
СЭТА-ның корр.
Одесса.

Бөгүн Тувинская правда

● «Совет башкы». Мурнуку чүүл.
● «Ажыглалга кирер кол тудугда». Бөлүк материалдар.
● «Массаның өртузунче дидим кирер». В. Локоновтуң корреспонденциязы.
● «Бөгүн —Башкының хүнү». Бөлүк материалдар.
● «Совет-моол найырал бызыгар». Бөлүк материалдар.
● «Полк оглу бергелерге дузалап тур». Тыва АССР-ниң Иштики херектер министерствозунуң кемниг херек истеп тывар талазы-биле инспектору В. Туровтуң корреспонденциязы.
● «Ленинградтың инженерлериниң төлевилели-биле». Н. Линконуң корреспонденциязы.
● Иштики, даштыкы болгаш спортчу медээлер.

№ 12 ПРОФТЕХУЧИЛИЩЕ ЧАЛАП ТУР

Канскының № 12 профтехучилищези 1975—76 өөредилге чылында сургуулдарның немей хүлээп алыышкынын чарлап тур. Училищеге 15 хардан улуг назылыг уругларны хүлээп алыр.

Училищеге пес-таавычының, аргыкчының, ээргииштекчиниң тускай мергежилдеринге өөредир.

Өөредип киргеннерни аъш-чем, идик-хеп-биле хандырар, айда 25 рубль стипендияны төлээр.

Училищени доосканнар конкурс чокка пес-таавы үлетпүрүнүң кежээки техникумунга кирип ап болур. Тергиин эки доосканнарны бызыглаткан бүдүрүлгезинден дээди өөредилге черинче өөредип чорудар.

Училищениң адреси: Красноярск край, Канск-6, Октябрь 40 чылы кудумчузу, бажың № 62-1.

8—10 класстарны дооскан документилиг, төрүттүнген дугайында херечилелдиг азы паспорттуг, 4 фоточуруктуг келир. Документилерин директорнуң адынга өртектиг чагаа-биле чорудуп болур.

Документилерни октябрь 1-ден декабрь 1-ге чедир хүлээп алыр.

Өөренир хуусаазы билииниң аайы-биле 1-ден 3 чыл чедер.

УЧИЛИЩЕНИҢ ДИРЕКЦИЯЗЫ.

КАРТОФЕЛЬДИ САДЫП АЛЫҢАР

1975 чылдың октябрь 1-ден эгелээш, Кызыл-садыгның магазиннеринде картофельди килограммны 12 копеекке садып эгелээнин Кызыл-садыг чери чарлап тур. Коллективтерден болгаш организациялардан картофельди садып алыр дугайында коллективтиг чагыгларны база ап турар, ынчаарга ол чагыгларны ёзугаар бүдүрүлгениң азы организацияның бодунга картофельди чедирип садар.

Садып алыкчыларының дилээн ёзугаар картофельди Кызыл-садыг чери оларның бажыңынга чедирип берип база болур.

Чагыг кылыр адрес: Кызыл хоорай, Октябрьская кудумчузу 29. Садыг килдизи, телефон дугаарлары—50-89, 31-88, 35-71, 34-32.

АЖЫЛЧЕ ЧАЛААЛГА

«Тыва көдээ тудуг» трестиң 62 дугаарлыг КМК-зы—хандырылга киллдизиниң начальнигин, ЖКО-га слесарь-сантехникти, дашчыларны, бызаңчыларны, токарьларны, автослесарьларны ажылче чалап тур.

Адреси: Кызыл, Заводская, 24.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ОКТЯБРЬ 5-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Иван биле Марья» 9.50, «Школа директорунуң демдеглелдери» 11.40, 13.30, 15.20, 17.10, 19.00, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.00, 10.20, «Оолду капитан дээр» 11.50, 13.40, 15.30, «Хоорайда ийи кижи» 17.20, 19.10, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Идегелдиг өөнүк Санчо» 10.50, «Виннету—Инчу-Чунчуң оглу» (2 серия-лыг) 12.20, 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

ОКТЯБРЬ 6-ДА

«НАЙЫРАЛ» «Салым-хуумну дилеп чор мен» 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.15, 14.15, «Ливов ортулуктуң оолдары» 10.35, 15.35, «Школа директорунуң демдеглелдери» 12.15, 17.15, 19.15, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хоорайда ийи кижи» 14.20, 16.20, 18.20, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: Киночыынды 15.00, «Виннету—Инчу-Чунчуң оглу» (2 серия-лыг) 17.00, 19.50 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда киллдизинин 31-75, харыысалгалыг секретарьның 23-54, партийжи амыдырал киллдизинин 37-13, культура киллдизинин 23-54, көдээ ажылагый киллдизинин 21-47, үлетпүр киллдизинин 22-64, чагаа киллдизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллдизинин 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтериянын 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

Тираж 15877. ЧАГЫГ № 3388

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—00950.